Komşuluk Medeniyetimiz

Prof. Dr. Adem Dölek

Erzincan 2023

ÖN SÖZ

Türkiye Yazarlar Birliği Erzincan Şubesi tarafından yapılan dini, milli, kültürel ve sanatsal çalışmalar 2018 yılından bu yana Erzincan'da aralıksız olarak devam etmektedir.

Yapılan çalışmalar her ne kadar özet olarak gazetelerde, haber sitelerinde, sosyal medyada Türkiye Yazarlar Birliği Erzincan Şubesinin Web sayfası olan 'tyberzincan.gov.tr' adresinde yayınlanıyor olsa bile tam metin olarak yayınlanması konusundaki arzumuz, bu e- kitabın yayınlanmasını zaruri kılmıştır,

Bir sezon boyunca verilen seminerler, konferanslar, program sırasına göre bu kitapta yerini alabilmesi için çalışmalarımıza başlamış bulunuyoruz. Çalışmalarımız zaman içerisinde de maddi imkânların el vermesi durumunda e-kitaptan normal baskılı kitaba dönüştürülebilmesi için çalışmalarımızı sürdürmek arzusundayız. 2023 yılı başından itibaren çalışmalarımızı başlattık. Faydalı olacağını umuyoruz.

Çoğu akademisyen ve yazar olan arkadaşlarımızın bu çalışmaları aynı zamanda araştırmacılara da kaynaklık teşkil etmesi açısından önemsiyoruz. Elinizdeki kitapta ilgili programa dair bazı fotoğrafların da yer almaktadır. Bu vesile ile çalışmalarımızı ölümsüzleştirmek, gelecek nesillere aktarmak arzusundayız.

Yaptığımız bu çalışma öncelikle e-kitap olarak Yazarlar Birliği Erzincan Şubesinin Web sayfasında yer alacak, her yılın çalışması ayrı bir kitap olarak karşımıza çıkacaktır.

Böyle bir çalışmayı yaparken çalışmamızın gelecek nesillere ve günümüz insanına da fayda temin etmesini arzulamaktayız.

Kitabın hazırlanmasında emeği geçen başta konuşmacı arkadaşlarımıza kitabın konuşmalarını metin haline getiren şair ve yazar arkadaşlarımız ve bizlere teknik destek veren Mustafa Başgöze'ye teşekkürlerimizi sunuyoruz.

Faydalı olması ümit ve temenisi ile kitabımızın hayırlı olmasını diliyorum. 17 Ocak 2023

Halil İbrahim ÖZDEMİR

Türkiye Yazarlar Birliği Erzincan Şube Başkanı.

KOMŞULUK MEDENİYETİMİZ

Prof. Dr. Adem Dölek

10 Mart 2023 Cuma günü saat 20.00 de Türkiye Yazarlar Birliği Erzincan Şubesi Kültürevi'nde yapılan konuşma)

A.KOMŞU KİMDİR?

Komşu kelimesi Arapçada "câr" kelimesiyle ifade edilmektedir. Câr, lügatte; meskene mücavir olan, komşu olan, ticarette veya akarda ortak olan, koruma, korunma durumunda olan, eş gibi mânâlara gelmektedir.[1] Câr, isim olarak Kur'ân'da ve hadislerde sıkça geçmektedir.

Hadiste belirtildiğine göre üç çeşit komşu vardır:[2]

1-Neseben akraba ve Müslüman olan komşu. Bu kısım komşunun; Müslümanlık, akrabalık ve komşuluk olmak üzere üç hakkı vardır.

2-Neseben akraba olmayan Müslüman komşudur. Bunun da Müslümanlık ve komşuluk hakkı bulunmaktadır.

3-Müslüman olmayan komşudur. Bunun da komşuluk hakkı bulunmaktadır. Böyle bir komşunun, neseben akrabalığı da varsa o zaman hem akrabalık hem de komşuluk hakkı bulunmaktadır.

Komşuluk; ev komşuluğu olduğu gibi dükkânkomşuluğu, tarla komşuluğu gibi komşuluklar olmanın yanında "câr" kelimesinin kadın ya da erkek eş mânâsına gelmesinden hareketle aile içerisinde eşler de birbirlerinin en yakın komşuları olduğunusöylemek yanlış olmasa gerektir. Hatta bu mahalle komşuluğu, vilayet komşuluğu, devlet komşuluğu şeklinde daha da genişletilebilir.

Hadislerde ev komşularının sınırları, evin sağından, solundan, önünden arkasından kırk haneye kadar komşu olarak belirtilmiş ve komşuya ikramın da en yakın olandan başlanması tavsiye edilmiştir. Nitekim bir hadiste, "*Kırk ev, komşudur*"[3], "Haberiniz olsun ki, kırk ev komşudur"[4] buyrulurken hediyeşmede ilk

---

[1] Bk. Muhammed b. Mükerrem İbnü Manzur, *Lisanu'l-Arab*, 4/153 vd.

[2] Hadis şöyledir: " قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: الْجِيرَانِ ثَلَاثَةٌ: فَمِنْهُمْ مَنْ لَهُ ثَلَاثَةُ حُقُوقٍ، وَمِنْهُمْ مَنْ لَهُ حَقَّانِ، وَمِنْهُمْ مَنْ لَهُ حَقٌّ، فَأَمَّا الَّذِي لَهُ ثَلَاثَةُ حُقُوقٍ فَالْجَارُ الْمُسْلِمُ الْقَرِيبُ لَهُ حَقُّ الْجَارِ, وَحَقُّ الْإِسْلَامِ، وَحَقُّ الْقَرَابَةِ، وَأَمَّا الَّذِي لَهُ حَقَّانِ فَالْجَارُ الْمُسْلِمُ لَهُ حَقُّ الْجِوَارِ، وَحَقُّ الْإِسْلَامِ، وَأَمَّا الَّذِي لَهُ حَقٌّ وَاحِدٌ فَالْجَارُ الْكَافِرُ لَهُ حَقُّ الْجِوَارِ", Muhammed b. Cafer el-Harâitî, *Mekârimu'l-Ahlâk*, 1/94; Ahmed b. el-Hüseyin el-Beyhakî, *Şuabu'l-İman*, 12/105.

[3] Hadisin lafzı şöyledir: "السَّاكِنُ مِنْ أَرْبَعِينَ دَارًا جَارٌ", Ebû Davud Süleyman b. el-Eş'as, *Merâsil*, s.257.

[4] Hadisin lafzı şöyledir: "أَلَا إِنَّ أَرْبَعِينَ دَارًا جَارٌ" Süleyman b. Ahmed et-Taberânî,, *el-Mu'cemu'l-Kebir*, 19/73.

olarak en yakın komşudan başlama hususunda da şöyle belirtilmiştir: Hz. Âişe, "Ey Allah'ın Rasûlü! İki komşum var, onlardan hangisine hediye vereyim?" diye sorduğunda Rasûlüllah (sav) de "*Kapısı sana en ayık olana*" buyurmuştur.[5]

Bütün bunlar dikkate alındığında Kur'ân-ı Kerim'de Allah kulluk etmenin ve O'na hiçbir şeyi ortak koşmama emrinden hemen sonra anne-babalara, yetimlere, fakirlere iyi davranılması emredilirken bunların hemen peşinden de en yakın akraba komşulara, yanı başındaki akraba olmayan komşulara, en yakın arkadaşa (ki, yol arkadaşı veya eşine de) iyi davranılması açıkça emredilmektedir.

Komşuluk, vasıf olarak da iyi ya da kötü komşu (câr-ı sâlih veya câr-ı sû') olmak üzere ikiye ayrılmaktadır.

Hz. Peygamber (sav), "*İyi komşunun kişinin saadetinden olduğu*"nu[6] bildirirken öte yandan "*Kötü komşudan da Allah'a sığınmıştır*".[7] "*Ev almadan önce komşu al*", "*Komşu komşunun külüne muhtaçtır*", "*Kötü kişilerle komşuluk yapmaktan sakın*" gibi atasözleri de iyi komşunun önemine vurgu yapmaktadır.

Aşağıda zikredeceğimiz âyet ve hadislere dikkat edildiğinde İslâm'ın güzel ve insanî bir komşuluk medeniyeti ortaya koyduğu ve tesis ettiği görülmektedir. Bu medeniyetin müessisi de Rasûlüllah (sav)'dir. Nitekim O, bu konudaki Allah'ın emirlerini yaşayarak ve uygulayarak ümmetine öğretmiş ve en güzel örnek olmuştur. İnsanı medenî olarak yaratan Allah, insanlar arasındaki özellikle de komşular arasındaki medenî ilişkilerin nasıl olması gerektiğini Kur'ân'la bildirmiş ve Hz. Peygamberin hem uygulamaları hem de sözleri ile insanlığa bildirmiştir.

İslâm filozofları, "**الإنسان مدنيّ بالطبع**" sözüyle insanın medenî yaratıldığını bildirmişlerdir. Bu sebeple fıtratında medenîlik olan insanın, bu karakterini ancak ve ancak yaratanın öğretileri doğrultusunda geliştirmek suretiyle gerçekleştirebilir ki bunun en güzel uygulamasını da Hz. Peygamberin sünnetinde bulmak mümkündür.

Gerek filozoflar gerek İslâm âlimleri gerekse araştırmacılar medeniyet konusunda hayli fazla yorumlar yapışlardır. Biz burada medeniyetin ne olduğu üzerinde detaylı durmadan sadece kısa bir tanımını yaparak farklı medeniyetlerin olduğunu belirtip bu farklı medeniyetler içinde İslâm medeniyetinin ortaya koyduğu komşuluk medeniyetini hadisler ışığında açıklamaya çalışacağız.

Medeniyet; daha önceki dönemlerden ve çağdaşı olan diğer toplumlardan farklı ve ileri olduğu ileri sürülen hayat tarzına verilen bir isimdir.[8] Tarih boyunca çeşitli medeniyetler oluşmuştur. Mesela; **İslâm medeniyeti**, Eski Mısır medeniyeti, Hint medeniyeti, Ortaçağ Hıristiyan medeniyeti gibi medeniyetlerin yanında **Osmanlı medeniyeti**, Grek ve Roma medeniyeti, İngiliz medeniyeti, Fransız medeniyeti gibi bazı milletlerle ve devletlerle bağlantılı medeniyetlerden söz edilmektedir.[9]

B. İNSANIN MEDENÎ YARATILMASI

[5] Hadisin lafzı şöyledir: " عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: قُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّ لِي جَارَيْنِ فَإِلَى أَيِّهِمَا أُهْدِي؟ قَالَ: (إِلَى أَقْرَبِهِمَا مِنْكِ بَابًا", Muhammed b. İsmail el-Buhârî, *Sahih*, Edeb, 33; *el-Edebu'l-Müfred*, hadis no: 108.

[6] Ahmed b. Hanbel, 24/86.

[7] Hadisin lafzı şöyledir. "اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ جَارِ السُّوءِ فِي دَارِ الْمُقَامَةِ، فَإِنَّ جَارَ الْبَادِيَةِ يَتَحَوَّلُ" Buhârî, Muhammed b. İsmail, *el-Edebu'l-Müfred*, hadis no: 117.

[8] İlhan Kutluer, "Medeniyyet", *DİA*, İstanbul, 2003, 28/299.

[9] Tahsin Görgün "Medeniyyet", *DİA*, İstanbul, 2003, 28/300.

İbnu Kayyım (v. 751/1350) gibi İslâm âlimleri insanı anlatırken " **إنّ الإنسان مدنيّ بالطبع/insan tabiatı itibariyle medenidir.**" demişlerdir.[10] Fıtraten medenî olan insanın "Medenîleşmesi, şehir ahâlisinin ahlakıyla ahlaklanmış, kabalık, barbarlık ve cehalet durumundan **nezaket, incelik, zarafet, ünsiyet ve marifet** durumuna geçmesidir."[11] Hz. Peygamberin (sav), tesis ettiği medeniyete bakıldığında bedevî, vahşî, kültürlerinde mutaassıp olan insanları, bir anda medenî ümmetlere gerçek medeniyeti öğretecek medenî öğretmenler olarak yetiştirdiği açıkça görülmektedir. Bunu yaparken de hiçbir kabalık, şiddet ve gayr-i insanî davranışlar göstermeden, son derece nezaket ve nezahet içerisinde, kibarca, önce bizzat kendisi uygulayarak çevresine örnek olmuştur. Bunun için olmalıdır ki, Medine'nin eski adı "Yesrib" iken "Nurlu Şehir/Medine-i Münevvere" olmuştur. Hatta bir asır aralarında savaşın devam ettiği iki komşu kabile bir anda kardeş oluvermişlerdir. Mekke'den Medine'ye hicret edenler arasında da Muhacir ve Ensar kardeşliği tesis edilmiş, mallarını mülklerini paylaşacak kadar içten kardeş olmuşlardır. İşte böyle bir medeniyetin müessisi Hz. Peygamberdir (sav).

C. KOMŞULUK MEDENİYETİNİN OLUŞMASINDA ETKİLİ ÂMİLLER

Komşuluk medeniyetinin oluşmasında; insanınmedenî fıtratta yaratılmış olması, Allah'ın emri, Rasûlüllah'ın sünneti, Cenneti kazanmak, cehennemden korunmak, Allah'ın ve Rasûlünün sevgisini kazanmak, mutlu bir dünya hayatı yaşmak gibi önemli âmiller vardır.

1. Allah'ın Emri Olması

Bir Müslüman açısından komşuya iyi davranmada, diğer bir ifadeyle iyi bir komşu olmada Allah'ın emri olduğunun bilinmesinin ve bunun uygulanmasının çok büyük tesiri vardır. Mesela, Nisâ suresinin 36. âyetinde "*Allah'a kulluk edin ve O'na hiçbir şeyi ortak koşmayın, anne-babalara ihsan mertebesinde iyi davranın, yakın akrabaya, yetimlere ve fakirlere, akraba olan komşuya, akraba olmayan komşuya, yanı başındaki arkadaşa (yoldaşa-eşe), yolda kalmışlara ve eliniz altında bulunanlara de iyi davranın. Şüphesiz Allah kendini beğenenleri, çok övünenleri sevmez*."[12] buyrulmuştur. Bu emre inanmak imândır. Bu emrin yerine getirilmesi ibadettir, kulluğun gereğidir. Aynı zamanda sünnetin uygulanmasıdır, insanî ve medenî bir davranıştır ve güzel ahlaktır.

Bu şuurla hareket eden bir Müslüman, iyi bir komşu olacaktır ve olmalıdır.

2. Rasûlüllah'ın Emri Olması

Bir hadiste Rasûlüllah (sav) şöyle buyurmuştur: "*Allah'a ve ahiret gününe inanan kişi, komşusuna ihsan mertebesinde iyi davransın*.".[13] Burada iki önemli hususa dikkat çekilmektedir:

---

[10] Bk. İbnu'l-Kayyım, *Zâdu'l-Meâd*, 3/12.

[11] https://www.alhadath.ps/article. Erişim Tarihi, 17.03.2023.

[12] Âyetin lafzı şöyledir: " وَاعْبُدُوا اللهَ وَلا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئاً وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَاناً وَبِذِي الْقُرْبَى وَالْيَتَامَى وَالْمَسَاكِينِ وَالْجَارِ ذِي الْقُرْبَى وَالْجَارِ الْجُنُبِ وَالصَّاحِبِ بِالْجَنْبِ وَابْنِ السَّبِيلِ وَمَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ إِنَّ اللهَ لا يُحِبُّ مَن كَانَ مُخْتَالاً فَخُوراً"

[13] Hadisin lafzı şöyledir: "مَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَلْيُحْسِنْ إِلَى جَارِهِ", Humeydî, *Müsned*, 1/490; Ahmed b. Hanbel, *Müsned* (Thk: Şuayb el-Arnavut) 38/481; Buhârî, *el-Edebu'l-Müfred*, hadis no: 101; Müslim, *Sahih*, 77.

Biri, komşuya iyi davranmak Allah'a ve ahirete imanla irtibatlandırılmıştır.

Diğeri de "ihsan" kelimesinin kullanılmasıdır. İhsan, kelime olarak ihlâs ve iyilikte bulunmak mânâsının yanında ıstılahta, Cibril hadisi olarak bilinen hadiste tarifi şöyle yapılmıştır:"*Allah'ı görüyorcasına Allah'a kulluk etmendir, her ne kadar sen Allah'ı görmesen de Allahseni görüyor*"[14]. Bu sebeple komşuya iyi davranırken ve iyilikte bulunulurken hasbî olarak, Allah beni görüyor bilinciyle, Allah'ın emrettiği, Rasûlüllah'ın da sünneti, Allah'ın rızasına uygun bir davranış olduğu için iyi davranılmalıdır.

Bir hadiste de "*Komşuların en hayırlısı komşularına hayırlı/faydalı olanlardır*."[15] buyrulmuştur. Buradan da anlaşılıyor ki öncelikle iyi ve hayırlı komşu olmak gerekmektedir. Nitekim bir hadiste, Hz. Peygamber bir savaşa çıkarken askerlerine "*Bu gün komşusuna eziyet eden kişi, bizimle yola gelmesin"* buyurunca içlerinden biri 'Ey Allah'ın Rasûlü! Komşumun duvarının dibine bevlettim" demesi üzerine Rasûlüllah: *"O zaman sen bu gün bizimle gelme*." buyurmuştur.[16]

Rasûlüllah (sav) komşuya iyi davranılmasını emrederken diğer yandan da komşuya eziyet edilmemesini emrederek şöyle buyurmuştur: "*Allah'a ve Âhiret gününe iman eden komşusuna eziyet etmesin*."[17] Görüldüğü gibi bu hadiste de komşuya eziyet etmemek Allah'a ve âhirete imânla irtibatlandırılmış ve komşuya eziyet etmek yasaklanmıştır.

Rasûlüllah'ın konuya bu kadar önem vermesinin sebebini şu hadis en güzel şekilde anlatmaktadır: "*Cibril, komşuya iyi davranmayı o kadar tavsiye etti ki, nerdeyse mirasçı kılacağını sandım*" buyurmuştur.[18] Nitekim Rasûlüllah (sav), "*Bildiği hâlde yanı başındaki komşusu aç iken, akşam tok yatan bana iman etmiş değildir*."[19] buyururken, komşu ile alakadar olmanın ne kadar önemli olduğunu bildirilmiştir. Aynı zamanda "*Bana iman etmemiştir*" ifadesiyle de Rasûlüllaha iman eden kişinin O'nun bu sünnetine ve emrine uyması gerektiği anlaşılmaktadır. Yukarıda da belirtildiği gibi komşuya iyi davranmak imanın gereğidir.

Rasûlüllah (sav) komşuya ikramda bulunulmasına tahşidatta bulunmuştur. Çünkü komşular arası nitelikli iletişimin en bâriz şekillerinden birisi küçük-büyük, az çok, demeden imkânlar ölçüsünde komşuya ikramda bulunmaktır. Bunun esas esprisi, komşuyu hatırlamak, onunla irtibat sağlamak, durumunu sormaktır. Bu sebeplerden dolayı olmalıdır ki, Rasûlüllah (sav) "*Ey Müslüman kadınlar! Bir komşu kadın, komşu kadından gelen ikramı velev koyun paçası bile onu küçük görmesin*"[20] buyurmuştur. Bir başka hadiste de daha genel bir ifade kullanılarak "*Evinde bir şey pişirdiğin zaman suyunu biraz fazla koy, sonra komşularına bak ve onlara da bir kâse ikram*

---

[14] Hadisin lafzı şöyledir: "يَا رَسُولَ اللهِ مَا الْإِحْسَانُ؟، قَالَ: اَنْ تَعْبُدَ اللهَ كَأَنَّكَ تَرَاهُ، فَإِنَّكَ إِنْ لَا تَرَاهُ فَإِنَّهُ يَرَاكَ", İbnu Ebî Şeybe, *Musannef*, 6/157; İshak b. Râhûye, *Müsned*, 1/209; Ahmed b. Hanbel, 1/435.

[15] Said b. Mansur, *Sünen*, 2/184. Hadisin lafzı şöyledir: "وَخَيْرُ الْجِيرَانِ خَيْرُهُمْ لِجَارِهِ"

[16] Hadisin lafzı şöyledir: " خَرَجَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي غَزَاةٍ، فَقَالَ: لَا يَصْحَبْنَا الْيَوْمَ مَنْ آذَى جَارَهُ، فَقَالَ رَجُلٌ مِنَ الْقَوْمِ: أَنَا بُلْتُ فِي أَصْلِ حَائِطِ جَارِي؟ فَقَالَ: لَا تَصْحَبْنَا الْيَوْمَ", Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Evsat*, 9/181.

[17] Hadisin lafzı şöyledir: "مَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللهِ وَالْيَوْمِ الآخِرِ فَلاَ يُؤْذِ جَارَهُ", Buhârî, *Sahih*, Edeb, 31.

[18] Hadisin lafzı şöyledir: "مَا زَالَ جِبْرِيلُ عَلَيْهِ السَّلاَمُ يُوصِينِي بِالْجَارِ حَتَّى ظَنَنْتُ أَنَّهُ سَيُوَرِّثُهُ", Buhârî, *Sahi*h, Edeb, 28; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 9/410. Humeydî, *Müsned*, 1/504.

[19] Hadisin lafzı şöyledir "مَا آمَنَ بِي مَنْ بَاتَ شَبْعَانًا وَجَارُهُ جَائِعٌ إِلَى جَنْبِهِ وَهُوَ يَعْلَمُ بِهِ", Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Kebir*, 1/259.

[20] Hadisin lafzı şöyledir: "يَا نِسَاءَ الْمُسْلِمَاتِ لَا تَحْقِرَنَّ جَارَةٌ لِجَارَتِهَا، وَلَوْ فِرْسِنَ شَاةٍ", Buhârî, *Sahih*, Edeb, 30; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 13/428.

et"[21] buyrulmuştur. Yine bir hadiste de " *Allah'a ve Ahiret gününe iman eden komşusuna ikramda bulunsun*."[22] buyrulmuştur.

Bütün bunlar göstermektedir ki iyi komşu olmak, aynı zamanda Rasûlüllahın emridir ve iman meselesidir.

3.Mutluluğun Kaynağı Olması

İnsana mutluluk kazandıran birçok durum vardır. Bunlardan biri de iyi komşudur. Nitekim hadiste "*Sâlih komşu kişinin saadetindedir*."[23] buyrulmuştur. İyi komşu, komşusunu mutlu ederken esas itibariyle kendisi de başkalarını mutlu etmenin huzurunu yaşayacaktır. Çünkü mutlu olmak için mutlu etmek gerekir. Nitekim Hz. Aişe'nin anlattığına göre Rasûlüllah (sav) "*Komşunun çocuğu yanına geldiğinde onun eline bir şeyler ver ki bu onların kalbinde meveddet/sevgi oluşmasını sağlar*."[24] buyrulmuştur. Burada bir çocuktan bahsedilirken, "*Onların kalplerinde*" ifadesinin çoğul kullanılması, çocuğun aile efradının kalplerinde meveddetin yani sevginin oluşacağı birçok kişiye işaret edilmiş olmaktadır. Çünkü bir iyilik, birçok kalbi fetheder.

Bir hadiste de "*Kimin bir yeri olurda onu satmak isterse (önce) onu komşusuna arz etsin*"[25] buyrulmak suretiyle komşunun hoşuna gitmeyecek bir davranıştan sakındırılmış olmaktadır.

4. Kötü Komşuluğun Cennette Girmeye Engel Olması

Birçok hadiste iyi komşu olmaya teşvik edilirken, birçok hadiste de kötü komşu olmaktan sakındırıldığı görülmektedir. Nitekim bir hadiste şerrinden emin olunmayan komşunun Cennet'e girmeyeceği bildirilerek şöyle buyurulmuştur: "*Şerrinden emin olunmayan komşu Cennet'e girmeyecektir*".[26]

Burada "*Cennet'e girmeyecektir*" ifadesi iki şekilde yorumlanmaktadır. Komşuya eziyet etmenin haram olduğunu inkâr eden kişi hem âyetin hem de hadislerin ortaya koyduğu açık hükmü inkâr olacağından dinden çıkmış olur. Böylece Cennet'e giremez demektir.

İkicisi iseinkâr etmemekle birlikte komşusuna kötü davranan bir kişi, tevbe ve istiğfar etmeden ölürse günahının cezasını çekmeden doğrudan Cennet'e girmez şeklinde anlaşılmıştır. Nitekim bu mânâyı destekleyen hadisler de bulunmaktadır. Bu konuda şu hadis örnek verilebilir: "*Rasûlüllaha (sav), 'Falan kadın geceleri (nâfile) namaz kılıyor, gündüzleri de (nâfile) oruç tutuyor, çalışıp bol bol tasaddukta bulunuyor ve diliyle de(de dikodu yaparak) komşularına eziyet veriyor' denilince Rasûlüllah (sav) 'Onda hayır yoktur, o Cehennemliktir' buyuruyor. Yine 'Falan kadın*

[21] Hadisin lafzı şöyledir: "إِذَا صَنَعْتَ مَرَقَةً فَأَكْثِرْ مَاءَهَا ثُمَّ انْظُرْ أَهْلَ بَيْتٍ مِنْ جِيرَانِكَ فَأَصِبْهُمْ مِنْهَا بِمَعْرُوفٍ"

[22] Hadisin lafzı şöyledir: "مَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَاليَوْمِ الآخِرِ فَلْيُكْرِمْ جَارَهُ", Buhârî, *Sahih*, Edeb, 31. Ahmed b. Hanbel, 16/47.

[23] Hadisin lafzı şöyledir: "مِنْ سَعَادَةِ الْمَرْءِ الْجَارُ الصَّالِحُ", Ahmed b. Hanbel, 24/86.

[24] Hadisin lafzı şöyledir: "إِذَا دَخَلَ عَلَيْكِ صَبِيُّ جَارِكِ ضَعِي فِي يَدِهِ شَيْئًا؛ فَإِنَّ ذَلِكَ يُحِقُّ لَكِ الْمَوَدَّةَ فِي قُلُوبِهِمْ", Ahmed b. Mervan ed-Dineverî, *el-Mecâlise ve Cevahirul*-İlm, 7/78.

[25] Hadisin lafzı şöyledir: "مَنْ كَانَتْ لَهُ أَرْضٌ فَأَرَادَ بَيْعَهَا، فَلْيَعْرِضْهَا عَلَى جَارِهِ", İbnu Mâce, Muhammed b. Yezid el-Kazvînî, *Sünen*, 2493.

[26] Hadisin lafzı şöyledir "لَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ مَنْ لَا يَأْمَنُ جَارُهُ بَوَائِقَهُ", Buhârî, *el-Edebu'l-Müfred*, hadis no: 121; Müslim, *Sahih*, 1/68.

sadece farz namazlarını kılıyor ve yağsız peynir tasadduk ediyor, hiç kimseye de eziyet etmiyor' denilince Rasûlüllah da 'O ehl-i Cennettir' buyuruyor."[27]

İyi komşu, kendisinin iyi olmasını istediği gibi komşusunun da iyi olmasını ister. Bu konuda Rasûlüllah (sav) "*Allah'a yemin olsun ki, kendisi için arzu ettiği kayırlı bir şeyi komşusu için de arzu etmedikçe iman etmiş olamaz*"[28] buyurmuştur.

5.İyi Komşuluk Allah'ı ve Rasûlünü Sevmenin Gereği Olması

İyi komşuluk yapmak Allah'ın ve Rasûlünün sevgisini kazandırır. İyi komşuluk yapmak diğer bir ifadeyle iyi komşu olmak imanın gereği olmanın yanında Allah'ı ve Rasûlünü sevmenin bir göstergesi olarak tezahür etmektedir. Nitekim hadiste "*Eğer Allah'ın ve Rasûlünün sizi sevmesini arzu ediyorsanız; size bir şey emanet edildiğinde onu sahibine aynen eda edin, konuştuğunuzda doğru söyleyin ve size komşuluk yapanlara da iyi davranın*"[29] buyrulmuştur. Bir başka rivayette de şöyle nakledilmektedir: Rasûlüllah (sav) bir keresinde abdest aldığında yanında bulunan sahabîler hemen koşuştular ve O'nun abdest suyunu alıp yüzlerine ve bedenlerine sürmeye başladılar. Bunun üzerineRasûlüllah (sav) '*Niçin böyle yapıyorsunuz*?' buyurdular. Sahabîler de: 'Bununla bereket umuyoruz' dediler. Bunun üzerine Rasûlüllah (sav) '*Allah'ın ve Rasûlünün, kendisini sevmesini isteyen kimse; doğru söylesin, emaneti bihakkın eda etsin ve komşusuna eziyet etmesin*'" buyurmuştur.[30]

Böylece iyi komşu olmak Allah'ın ve Rasûlünün sevgisini kazandırır ve komşuluk Allah'ı ve Rasûlünün sevgisinin tezahürüdür.

6.İyi Komşuluğun Müslümanlığın Gereği Olması

İyi bir Müslüman olmanın göstergelerinden biri de iyi komşuluktur. Yani komşuya Allah'ın ve Rasûlünün hoşuna gidecek tarzda davranmaktır. Onun için hadiste Müslümanınbir tarifi şöyle yapılmıştır: *"... Dikkat edin, gerçek Müslüman, komşusunun kendisinden selamette olduğu kişidir ve Allah'a yemin olsun ki komşusunun şerrinden eminolmadığı kişi cennete giremeyecektir*."[31]

Hadiste iki noktaya dikkat edilmesi gerekmektedir. Biri; Komşusu, selamette olacak yani komşu maddî ve mânevî hiçbir şeklide komşusundan şiddet ve eziyet görmeyecektir. İkincisi de komşusuna eziyet eden kişinin Cennet'e giremeyeceğinin yemin ile tekit edilmiş olmasıdır ki, bu da komşuya iyi davranmanın ne kadar önemli, kötü davranmanın da ne kadar hoş olmayan bir durum olduğuna dikkat çekilmektedir.

Bir başka hadiste de "*Müslüman, Müslümanların dilinden ve elinden selamette kaldığı kişidir*"[32] şeklinde Müslümanın tarifinin yapılaması câlib-i dikkattir. Bu hadiste geçen "dil" ve "el" ifadeleri aynı zamanda bütün bedeni temsil etmektedir ki,

---

[27] Hadisin lafzı şöyledir: " قِيلَ لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَا رَسُولَ اللهِ إِنَّ فُلَانَةَ تَقُومُ اللَّيْلَ وَتَصُومُ النَّهَارَ وَتَفْعَلُ وَتَصَدَّقُ وَتُؤْذِي جِيرَانَهَا بِلِسَانِهَا؟ فَقَالَ: رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: (لَا خير فيها هى من أهل النار) وَفُلَانَةٌ تُصَلِّي الْمَكْتُوبَةَ وَتَصَدَّقُ بِأَثْوَارٍ وَلَا تُؤْذِي أَحَدًا؟", Buhârî, *el-Edebu'l-Müfred*, hadis no: 119.

[28] Hadisin lafzı şöyledir: "وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ، لَا يُؤْمِنُ عَبْدٌ حَتَّى يُحِبَّ لِجَارِهِ مَا يُحِبُّ لِنَفْسِهِ"

[29] Hadisin lafzı şöyledir: " إن أحببتم أن يحبكم اللهُ تعالى ورسولُه فأدّوا إذا ائتمنتم، واصدقوا إذا حدثتم، وأحسنوا جِوارَ مَن جَاوَركم", Taberânî, *el-Mucemu'l-Evsat*, 6/320.

[30] Hadisin lafzı şöyledir: " أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ إِذَا تَوَضَّأَ أَوْ تَنَخَّمَ ابْتَدَرُوا نُخَامَتَهُ، وَوَضُوءَهُ، فَمَسَحُوا بِهَا وُجُوهَهُمْ وَجُلُودَهُمْ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: لِمَ تَفْعَلُونَ هَذَا؟ قَالُوا: نَلْتَمِسُ بِهِ الْبَرَكَةَ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: مَنْ أَحَبَّ أَنْ يُحِبَّهُ اللَّهُ وَرَسُولُهُ فَلْيَصْدُقِ الْحَدِيثَ، وَلْيُؤَدِّ الْأَمَانَةَ، وَلَا يُؤْذِ جَارَهُ"

[31] Hadisin lafzı şöyledir: "أَلَا إِنَّ الْمُسْلِمَ مَنْ سَلِمَ مِنْهُ جَارُهُ وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ رَجُلٌ لَا يَأْمَنُ جَارُهُ بَوَائِقَهُ"

[32] Hadisin lafzı şöyledir: "الْمُسْلِمُ مَنْ سَلِمَ الْمُسْلِمُونَ مِنْ لِسَانِهِ وَيَدِهِ", Humeydî, *Müsned*, 1/506.

bu yönüyle hadis; sözlü, fizikî, psikolojik, ekonomik ve cinsel her türlü şiddeti yasaklamış olmaktadır.

Rasûlüllah (sav) Hz. Ebû Hureyre'ye şöyle tavsiye bulunmuştur: *"... Civarındaki komşulara iyi davran ki Müslüman olasın*".[33] Esasında bu tavsiye, Ebû Hüreyre'nin şahsında bütün Müslümanlara hatta bütün insanlığa sunulmuş evrensel bir prensip olarak gözükmektedir.

D. KOMŞUNUN EZİYETİNE SABRETMELİDİR

Komşu komşusuna iyi davranmalıdır. Bilerek ve kasıtlı olarak eziyet etmemeli, rahatsız edecek davranışın her türlüsünden sakınmalıdır. Ancak hasbelbeşer komşudan rahatsız edecek durumlar zuhur ettiğinde de hemen tepki göstermek yerine sabırla muamele edilmelidir. Bir kişi, Rasûlüllah (sav)'e gelerek komşunun kendisine eziyet verdiği şikâyetinde bulunmuş ve Rasûlüllah ona: "*Sen ona eziyet verme, onun eziyetine sabret, ölüm ayırıcı olarak yeter*."[34] buyurmuştur. Bu tavsiye üzerine adam gider ve bir müddet sonra geri gelir ve Rasûlüllaha, komşunun öldüğünü haber verir. Görüldüğü gibi Rasûlüllah (sav), komşuya eziyet edilmesini yasaklarken öte yandan da komşudan gelen eziyete sabretmesini tavsiye etmiştir.

Bir başka olayda da yine bir adam Rasûlüllaha gelerek komşusunun kendisine sürekli eziyet ettiğini haber verir. Bunun üzerine adama "*Git, Evinin eşyasını yola çıkar*" buyurur. Adam da eşyasını yola çıkarır. İnsanlar adamın yanında toplanırlar ve 'Neden böyle yaptığını' soralar. Adam da 'Kom şum bana eziyet ediyordu. Ben de Rasûlüllaha danıştım. O da 'Git, eşyanı yola çıkar' buyurdu. Ben de böyle yaptım deyince insanlar, Allah'ım! O eziyet eden kişiye lanet et, Allah'ım! Onu rezil et" diye beddua etmeye başladılar. Bunu duyan o adam da gelip eziyet ettiği komşusuna 'Evine geri dön, vallahi, bundan sonra sana eziyet etmeyeceğim' der.[35]

E. KOMŞUNUN KOMŞU ÜZERİNDEKİ HAKLARI

Rasûlüllah (sav), komşunun komşusu üzerindeki haklarını bir hadisinde şöyle belirmiştir:

"*Komşunun komşusu üzerindeki hakkının neler olduğunu biliyor musunuz?*

1-*Senden yardım isterse ona yardım et*,

2-*Senden borç istersen ona bor ver*,

3-*Fakirleştiğinde ona yardım et*.

4-*Hastalandığında ziyaret et*.

5-*Öldüğünde cenazesine iştirak et*.

6-*Hayırlı bir başarı elde ettiğinde onu tebrik et*.

7-*Ona bir musibet isabet ettiğinde geçmiş olsunda bulun*.

8-*Binanı onun binasından uzun yapma ki onun havasını kesmeyesin. İzni olursa o müstesna.*

---

[33] Hadisin lafız şöyledir: "وَأَحْسِنْ جِوَارَ مَنْ جَاوَرَكَ، تَكُنْ مُسْلِمًا", İbnu Mâce, *Sünen*, 4217; Ebu Ya'lâ, *Müsned,* 10/260.

[34] Hadisin lafzı şöyledir: "كُفَّ عَنْهُ أَذَاكَ وَاصْبِرْ لأَذَاهُ فَكَفَى بِالْمَوْتِ مُفَرِّقًا", el-Hüseyin b. Harb el-Mervezî, *el-Birrve's-Sıla*, s.115.

[35] Hadisin lafzı şöyledir: " قَالَ رَجُلٌ يَا رَسُولَ اللهِ إِنَّ لِي جَارًا يُؤْذِينِي، فَقَالَ: انْطَلِقْ فَأَخْرِجْ مَتَاعَكَ إِلَى الطَّرِيقِ. فانطلقَ فأخرجَ مَتَاعَهُ فَاجْتَمَعَ النَّاسُ عَلَيْهِ فَقَالُوا مَا شَأْنُكَ؟ قَالَ: لِي جَارٌ يُؤْذِينِي فَذَكَرْتُ لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فقال: انْطَلِقْ فأخرج مَتَاعَكَ إِلَى الطَّرِيقِ. فَجَعَلُوا يَقُولُونَ: اللَّهُمَّ العَنْه اللَّهُمَّ اخْزِه فَبَلَغَهُ فَأَتَاهُ فَقَالَ: ارجع الى منزلك فوالله لا أوذيك.", Buhârî, *el-Edebu'l-Müfred*, hadis no: 124.

9-*Çarşıdan bir meyve aldığında ona da hediyede bulun, eğer bunu yapamazsan aldığını evine gizlice götür ve onu çocuğun dışarı çıkarmasın, ta ki komşunun çocuğu görüp de içinde bir kin oluşmasın*.

10-*Tencerende pişen yemeğin kokusuyla komşuna eziyet verme, ancak tencerende pişenden bir avuç kadar da olsa komşuna ver*.

Şimdi bildiniz mi komşu haklarının neler olduğunu? Allah'a yemin olsun ki, komşunun bu haklarını ancak Allah'ın kendisine rahmetiyle muamele ettiği kişi bihakkın yerine getirebilir."[36]

Şunu da hemen ifade edelim ki iyi komşuluk yapmak ve onlara iyi örnek olmak, çocuklarımıza iyi komşu olmalarını ve iyi komşuluk yapmalarını öğretmek açısından da çok önemlidir. Çünkü çocuklar, ailesinden gördüklerini yaşarlar ve genellikle ebeveynlerinden öğrendikleri devam ettirirler. Bu sebeple iyi komşu olmak ve iyi komşuluk yapmak, çocukları da iyi komşu olmayı öğretmektir.

SONUÇ

İslâm, komşuluk haklarına o kadar büyük önem vermiştir ki, komşuyu rahatsız edecek ve Allah'ın hoşuna gitmeyecek her türlü maddî ve mânevî olumsuz davranışlardan sakındırmıştır. Sadece sakındırmakla kalmamış aynı zamanda komşunun maddî ve mânevî durumlarıyla da meşrû ölçüler ve imkânlar çerçevesinde en yakın komşudan en uzak komşuya kadar ilgilenmeyi de emretmiştir. Her komşu, kendisine en yakın komşularıyla samimi olarak nitelikli ve sağlıklı iletişim içerisinde olursa ilgi ve alaka görmeyen komşu kalmayacaktır. Yapılan bu nitelikli ve sağlıklı iletişim de insana mutluluk kazandıracaktır. Zira mutlu olmanın yolu başkalarını mutlu etmekten geçmektedir. Bu sebeple de iyi komşunun olması arzu edilirken her insanın kendisine "Ben, iyi bir komşu muyum?" sorusunu sorarak önce kendi komşuluk işliklerini kontrol altına almalıdır. Her konuda en güzel örnek olan Rasûlüllah (sav) komşuluk hususunda da en güzel örnektir. O, Kur'ân'ın emrettiği nitelikli ve sağlıklı komşuluk ilişkilerinin nasıl olması gerektiğini en güzel şekilde komşuluk yaparak fiilen örnek olduğu gibi hem de sözlü olarak da ümmetine açıklamıştır.

Böylece İslâm'ın ortaya koyduğu komşuluk medeniyetinin kazandırdığı neticeleri şöylece kısaca ifade edebiliriz:

1. İyi bir komşu olmak, Allah'ın emrine uymaktır.
2. İbadettir.
3. Sünnete uymaktır.
4. İmanın ve İslâm'ın gereğini yapmaktır.
5. Hayırlı/güzel ahlâklı insan olmaktır.
6. Toplumun huzur ve istikrarını sağlamaktır.
7. İyi nesiller yetiştirmektir.
8. İmânı muhafaza etmektir.
9. Mutlu yaşamaktır.

---

[36] Hadisin lafzı şöyledir: " أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: أَتَدْرُونَ مَا حَقُّ الْجَارِ؟إِنِ اسْتَعَانَ بِكَ أَعَنْتَهُ، وَإِنِ اسْتَقْرَضَكَ أَقْرَضْتَهُ، وَإِنِ افْتَقَرَ عُدْتَ عَلَيْهِ،وَإِنِ مَرِضَ عُدْتَهُ، وَإِنْ مَاتَ اتَّبَعْتَ جَنَازَتَهُ، وَإِنْ أَصَابَهُ خَيْرٌ هَنَّأْتَهُ،وَإِنْ أَصَابَتْهُ مُصِيبَةٌ " عَزَّيْتَهُ، وَلَا تَسْتَطِلْ عَلَيْهِ بِالْبِنَاءِ، فَتَحْجُبَ عَنْهُ الرِّيحَ إِلَّا بِإِذْنِهِ، وَإِذَا اشْتَرَيْتَ فَاكِهَةً فَأَهْدِ لَهُ، فَإِنْ لَمْ تَفْعَلْ فَأَدْخِلْهَا سِرًّا، وَلَا يَخْرُجْ بِهَا وَلَدُكَ لِيَغِيظَ بِهِ وَلَدَهُ، وَلَا تُؤْذِهِ بِقُتَارِ قِدْرِكَ إِلَّا أَنْ تَغْرِفَ لَهُ مِنْهَا،أَتَدْرُونَ مَا حَقُّ الْجَارِ؟ وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَا يَبْلُغُ حَقَّ الْجَارِ إِلَّا مَنْ رَحِمَهُ اللَّهُ", Muhammed b. Cafer el-Harâitî, *Mekârimu'l-Ahlâk*, 1/94.

10. Medenî olmaktır.
11. Cennete girmeye vesiledir.

Bu prensipler, gereği gibi yerine getirildiğinde ferdî, ailevî ve içtimâî mutluluklar elde edilmiş olacaktır. Çünkü İslâm'ın öğrettiği komşuluk medeniyeti, mutluluğun en temel prensiplerden birini oluşturmaktadır. Böylece sosyal hayatın en önemli parçalarından biri olan komşuluk haklarına riayet etmek, iki cihan saadetinin de sebebi olmaktadır.

KAYNAKÇA

Ahmed b. Hanbel, *Müsned* (Thk: Şuayb el-Arnavut), Müessesetu'r-Risale, Beyrut, .

Dineverî, Ahmed b. Mervan, *el-Mecâlise ve Cevâhirul-İlm,.*

Beyhakî, Ahmed b. el-Hüseyin, *Şuabu'l-İman*, Mektebetu'r-Rüşd, Riyad, 2003.

Buhârî, Muhammed b. İsmail, *el-Edebu'l-Müfred*, Mektebetu'l-meârif, Riyad, 1998.

Buhârî, *Sahih*, Çağrı Yayınları, İstanbul, 1992.

Ebu Davud, Süleyman b. el-Eş'as, *el-Merâsil*, Müesssesetu'r-risale, Beyrut, 1408 h.

Ebu Ya'lâ, Ahmed b. Ali, *Müsned,* Daru'l-Memun, Dımeşk, 1984.

Harâitî, Muhammed b. Cafer, *Mekârimu'l-Ahlâk*,Dâru'l-Âfâkı'l-Arabiyye, Kahire 1999.

Humeydî, Ebu Bekir Abdullah,*Müsned*, Daru's-sikâ, Dımeşk, 1996.

İbnu Ebî Şeybe, Ebu Bekir, *Musannef*, Mektebetu'r-Rüşd, Riyad,1409.

İbnu Mâce, Muhammed b. Yezid el-Kazvînî, *Sünen*, Çağrı Yayınları, İstanbul, 1992.

İbnu Manzur, Muhammed b. Mükerrem, *Lisanu'l-Arab*, Beyrut, ts.

İbnu'l-Kayyım, Muahmmed b. Ebî Bekir, *Zâdu'l-Meâd*, Müessesetu'r-Risale, Beyrut 1995.

İlhan Kutluer, "Medeniyyet", *DİA*, İstanbul, 2003

İshak b. Râhûye, *Müsned*,

Mervezî, el-Hüseyin b. Harb, *el-Birrve's-Sıla*,Daru'l-Vatan Riyad, 1419 h.

Müslim, *Sahih*, Çağrı Yayınları, İstanbul, 1992.

Said b. Mansur, *Sünen*, Daru's-Selefiyye, Hind, 1982.

Suyûtî, Abdurrahman, *el-Camiu's-Sağîr*,

Taberânî, Süleyman b. Ahmed, *el-Mucemu'l-Evsat*,Daru'l-Haremeyn, Kahire, ts.

Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Kebir*, Mektebetu İbni Teymiyye, Kahire, 1994.

Tahsin Görgün "Medeniyyet", *DİA*, İstanbul, 2003.

İyi Komşuluğun
Kazandırdıkları
BİRLİĞİ
TEŞEKKÜR BELGESİ